

L'Institut de Paleontologia: Una institució científica poc coneguda

Potser pot sorprendre algú que una institució científica del prestigi de l'Institut de Paleontologia de la Diputació de Barcelona tingui l'estatge a Sabadell. Però aquells que coneixen la història de la paleontologia espanyola saben que aquest fet no és ni casual ni tampoc un fruit de l'atzar. El fet que l'Institut de Paleontologia de la Diputació sigui a Sabadell és, si més no, un acte just de reconeixement a l'esforç de generacions de sabadellencs per fer avançar aquesta disciplina científica en el nostre país, i també –de manera ben especial– el reconeixement de la important tasca realitzada per la persona que en fou l'impulsor principal. Ens referim al doctor Miquel Crusafont i Pairó, que en fou director i artífex principal.

La història de la paleontologia espanyola –ja n'hem fet esment–, està estretament lligada amb Sabadell, ciutat que, des del 1850, ha vist créixer i pujar fornades d'estudiosos d'aquesta ciència, els quals han possibilitat que Catalunya, i amb ella Espanya, entrés dins el panorama mundial de la paleontologia amb treballs importants, aportacions i descobriments. I l'Institut de Paleontologia, que va obrir les portes l'any 1969, és solament un resultat més de l'esforç científic fet en aquest camp a la ciutat de Sabadell.

Una història molt breu

Se sap que, ja el 1850, al Vallès hi havia grups sabadellencs que feien treballs de recerca de materials fòssils. Malgrat això la primera troballa interessant de la qual es té notícia no es va produir fins l'any 1887, que, a la zona de Can Barba –indret situat entre les ciutats de Terrassa i Sabadell– es trobà un incisiu de rinoceront. Avui, aquesta peça ocupa un lloc destacat a l'Institut de

Paleontologia, com a primera peça fòssil trobada al Vallès i de l'inici del llarg reguitzell de descobertes que, a partir d'aquell moment, s'anirien produint.

Per aquelles mateixes dates, un altre sabadellenc, el doctor Francesc de P. Benessat, trobà un fragment de maxil·lar, amb dues peces dentàries, pertanyents al gènere *Hipparion* (una espècie de cavall amb tres dits). Aquesta descoberta merescu ésser publicada a «Crònica científica» l'any 1887, sota el títol de «Découverte de grans mamifères fossiles en Catalogne».

A partir d'aquest moment les troballes fòssils a la zona del Vallès es multipliquen i l'any 1898 el professor Almera publica el primer catàleg de fòssils trobats a Catalunya, en el qual ja se cita un fòssil trobat en el Vallès: les restes d'*Hipparion* descobertes al Riu-sec.



El fet que l'Institut de Paleontologia de la Diputació sigui a Sabadell és un acte just de reconeixement a l'esforç de generacions de sabadellencs per fer avançar la paleontologia en el nostre país.

El pare Rimblas i l'advocat Renom són també sabadellencs que van efectuar troballes fòssils importants en el Vallès, com és ara un fragment de maxil·lar d'un cànid i també diferents peces dentàries i òssies atribuïdes a un mastodont proboscidi, espècie que fou abundant a la comarca fa més de deu milions d'anys.

Tots els noms esmentats seran seguits d'una important generació de joves interessats en la paleontologia. Se'n destaquen els noms de Crusafont i de Truyols. Crusafont descobria, l'any 1926, un important jaciment a Can Llobateres (Barberà del Vallès), que, anys després, esdevindrà jaciment tipus d'un dels pisos del Miocè continental: el *Vallesiense*, que ha proporcionat una gran varietat d'espècies entre les quals cal destacar les restes de simis antropomorfs.

En aquells moments, les restes fòssils de mamífers del terciari trobades al Vallès eren tan nombroses i de tanta importància, que Miquel Crusafont –que era responsable de la Secció de Ciències Naturals del Centre Excursionista de Sabadell– organitzà una exposició d'aquestes troballes, exposició que es presentà en un dels locals de la Caixa d'Estalvis de Sabadell.

Arran d'això, els responsables del Museu de la Ciutat, avui d'Història de la Ciutat de Sabadell, van decidir prestar un espai dins el

museu amb la finalitat que, de manera permanent, s'hi poguessin exhibir els fòssils trobats ja no solament a la zona del Vallès, sinó també del Penedès, on s'havien estès les recerques paleontològiques.

La guerra civil espanyola obre un parèntesi en la ràpida evolució de la paleontologia a Sabadell. La fi de la guerra significarà la descoberta de nous horitzons als paleontòlegs de la ciutat, i així s'inicien excavacions a la zona de Terol, Vallecas, Palència i moltes altres que ben aviat seran força familiars a Miquel Crusafont.

Les col·leccions de materials fòssils van creixent i és llavors quan el director del Museu de la Ciutat de Sabadell, Lluís Mas, decideix habilitar una sala de la institució per a exposició permanent de les troballes. Aquesta sala es va anomenar Sala de Paleontologia i fou inaugurada el 1941, per ser ampliada amb una altra l'any 1956, després de la celebració a Sabadell del III Curset Internacional de Paleontologia. El museu encara es veurà obligat a cedir-ne una altra per tal d'instal·lar-hi el material fòssil provinent de la conca del terciari de Calatayud-Terol.

A partir d'aquest moment es comença a parlar de la possibilitat de repartir el Museu de la Ciutat en tres possibles institucions: el Museu d'Història de la Ciutat, el Museu de



En la planta primera es troba la sala dedicada a les conques centrals i estrangeres. Entre els fòssils que s'hi mostren, podem destacar la mandíbula de mamut i un fragment d'húmer d'aquest mateix animal, que foren trobats a Holanda.

Belles Arts i el Museu de Paleontologia. D'aquestes possibilitats se'n parla, en aquells moments, amb la Diputació de Barcelona, i de les converses mantigudes entre aquesta corporació i l'Ajuntament de Sabadell se'n segueix un avantprojecte d'Institut de Paleontologia, que s'aixecaria en uns terrenys cedits per la Caixa d'Estalvis de Sabadell i que dependria de la Diputació. Això era com un somni, per a aquelles persones dedicades a la paleontologia, i en especial per al doctor Crusafont. El somni esdevindria realitat el 30 d'octubre de l'any 1969, que el llavors president de la Diputació de Barcelona, senyor Josep M. de Müller i Abadal, inaugurava les dependències de l'Institut de Paleontologia situades en el carrer de l'Escola Industrial de Sabadell.

A partir d'aquest moment, l'Institut de Paleontologia només ha viscut pàgines brillants i gaudeix d'un prestigi reconegut, tant en el camp nacional com en l'internacional i ha estat visitat per importants paleontòlegs i estudiosos d'arreu del món. Precisament una de les darreres troballes fetes per membres d'aquesta institució científica ha tingut un ample ressò arreu del món. Ens referim al ja famós fragment de crani de l'«Home d'Orce» al jaciment de Venta Micena, sobre el qual, en aquestes mateixes pàgines, podeu trobar un treball.

La història de l'Institut de Paleontologia de Sabadell és curta però plena d'èxits i el seu futur és força esperançador, ja que s'hi formen noves generacions de paleontòlegs que n'asseguren la continuïtat i el prestigi.

L'edifici

L'Institut de Paleontologia de la Diputació de Barcelona ocupa una superfície de 1.200 m². És format per quatre plantes: semisoterrani, i plantes baixa, primera i segona.

En el soterrani hi ha un ampli auditori capaç per a 150 persones, i també, en el vestíbul que hi dona accés, una vitrina on s'exhibeixen, entre altres peces, la mandíbula i defenses d'un proboscidi semblant a l'elefant (*Deinotherium*) trobat a Santa Perpètua de Mogoda. En aquesta mateixa planta hi ha un magatzem, un dipòsit de materials i dos despatxos.

La planta baixa conté el vestíbul d'entrada a l'Institut, amb una vitrina on s'exhibeix una gran closca de tortuga fòssil trobada a Àvila, d'una edat estimada de dotze milions d'anys. També en aquesta planta hi ha una gran sala dedicada a restes fòssils trobades en conques catalanes i pirinenques; en destaquen les restes de mastodonts i de rinoceront. La sala és completada amb una rica i abundant representació de la fauna



La biblioteca.

Arrel / Diputació -----

fòssil del terciari continental català perfectament classificada. Completen la planta baixa les dependències de secretaria i despatxos.

L'accés a les diferents dependències de la primera planta es fa a través d'un gran distribuïdor, en què s'exhibeix un esquelet muntat de *Myotragus balearicus*, animal similar a un petit cabrit que habità les illes fins fa uns sis mil anys d'anys. També s'hi pot veure un motllo de *Palaeotherium magnum*, animal de talla mitjana les extremitats del qual acabaven amb tres dits cada una. Un crani actual d'elefant i un motllo del famós *Oreopithecus* trobat a la Toscana completen aquesta dependència d'accés a la segona planta.

Des d'aquí hom pot accedir a la Sala Pere Aris, en la qual es pot observar una completíssima col·lecció de plantes fòssils que demostra la riquesa vegetal que poblava l'estuari del pliocè del Papiol. En la sala hi ha també unes vitrines de paret que contenen abundants representacions de restes de mol·luscos, equínids i peixos de l'època assenyalada.

Al costat d'aquesta sala hi ha la que porta el nom de Vidal Carreras, en la qual s'explica l'evolució de les espècies animals i vegetals. Les parets de la dependència mostren al visitant fòssils invertebrats característics de totes les èpoques compreses entre el

càmbric i el quaternari.

La planta primera es completa amb la sala dedicada a les conques centrals i estrangeres. Entre els fòssils que s'hi apleguen es poden destacar una mandíbula i un fragment d'húmer de mamut trobats a Holanda; també un crani complet de rinoceront amb una antiguitat de deu a dotze milions d'anys descobert en terres de Burgos. Però potser val la pena destacar les restes dentàries de mamífers que habitaren la regió de Terol fa uns cent vint milions d'anys i que també s'exposen en aquesta mateixa sala. No cal dir que aquesta col·lecció és la de restes de mamífers de més antigor de què disposa l'Institut.

Seria molt llarg acabar de descriure tot allò que pot veure's en la primera planta, però potser cal fer esment de les restes quaternàries de la rata gegant de Canàries, de la col·lecció de restes dentàries de rinoceròtids terciaris de Mureros, Daroca i Calatayud, o de la d'amfibis, granotes i salamandres de Libros i Rubielos de Mora respectivament.

Finalment, a la segona planta, hi ha dependències d'ús exclusiu de la institució, com són la biblioteca, sala de preparació de materials, fòssils trobats en les diverses campanyes realitzades pel personal del centre, la sala d'estudi i despatxos d'investigació.

